

ครุธรรม สำนวนอีสาน

อรรถัย เลียงจินดาถาวร
โสรัจ นามอ่อน

งานข้อมูลท้องถิ่น
ฝ่ายหอสมุด
สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
กันยายน 2546

ได้รับบสนับสนุนการดำเนินงาน
จากแผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปี พ.ศ. 2545-46
ISBN 974-609-183-2

สารบัญ

คุณธรรม อักษรตัวธรรม	1
คุณธรรม สำนวนอีสาน	28
บรรณานุกรม	51
ประวัติผู้เรียบเรียง	52

ເສຍເກດີ ຕູ້ຕີ່ມີ ເຍາ ກະດະດີ ທຸງເຍາ ກະດະດີຕີ່ ພີ່ ທີ່
 ເສຍເກດີ ສູງຕູ້ເຍາ ກະດະດີ ພີ່ ພີ່ ອີ່ຕູ້ເຍາຕີ່ ພີ່ ທີ່
 ເສຍເກດີ ສູງຕີ່ ກະດະດີ ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ເສຍເກດີ ພີ່ ພີ່

ເສຍເກດີ ທຸງເຍາ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ທຸງເຍາ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ທຸງເຍາ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່
 ພີ່ ພີ່ ພີ່ ພີ່

2)

[illegible]

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

৩৬

[illegible]

၅၃

[illegible][illegible]

ခြာ မှီသွားသော ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ
 ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ ခြာ

6.

[illegible][illegible]

๒๖

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

65

[illegible][illegible]

໒໕

ເຊັ່ນ ບຸກຄົນຢູ່ໃນ ສູ່ງຄຸນອາຫານບໍ່ມີ ມູນຄ່າໂອກາດ ໂທກຸຣ
ມູນຄ່າໂອກາດບາງ ໄດ້ຄຸນຄ່າບາງ ບໍ່ຄຸນຄ່າໂອກາດບາງ ໄດ້ຄຸນ
ຄ່າບາງ ຂຶ້ນ ບຸກຄົນຢູ່ໃນ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ໂອກາດບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບາງ ໑

ບຸກຄົນຢູ່ໃນ ສູ່ງຄຸນອາຫານບໍ່ມີ ມູນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບາງ ໑

ບຸກຄົນ ຢູ່ໃນ ສູ່ງຄຸນອາຫານບໍ່ມີ ມູນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບາງ ໑

ໃນ ບຸກຄົນຢູ່ໃນ ສູ່ງຄຸນອາຫານບໍ່ມີ ມູນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ ບໍ່ມີຄຸນຄ່າໂອກາດ
ບາງ ໑

໒໖

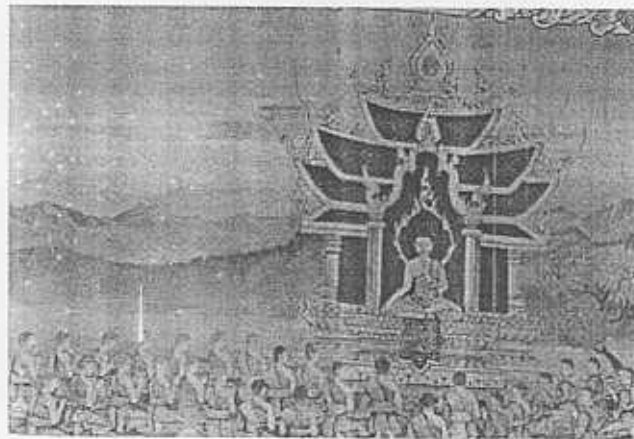
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ

ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ
ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ ດີໝາກດີ ພຣະເຈົ້າຮຸ່ງ

อันนี้ คุณธรรมแล

นะโม ตัสสัถุย ศรีสวัสสิริวุฒิ สัตถา โอวาทกถา วิสุทฺธิ ธรรมิกราช
เจ้าตนบุญกว้างหน่อพุทฺธโพธิญาณตนประเสริฐ ลงมาเกิดในโลกเมืองคนเอาตนมา
สั่งสอนนิกรชนไพร่ฟ้า ทุกถ้วนหน้าหมู่หญิงชายในเมืองใหญ่แลเมืองน้อย ให้ได้
ปฏิบัติตามองค์พระ 3 จำพวก¹ เพื่อให้พ้นจากโศภยภัยทั้งมวล ให้ได้ถึงสุขทั่วทั้งชั่วนี้
แลชั่วหน้า² ให้ได้พิจารณาอำเพิงหาโทษในตนให้แจ้ง แล้วจึงให้อำเพิงว่าดังต่อไปนี้

ส่วนอันว่าตนกู³นี้ อันกว้างศอก ยาววา หนา คืบหันแล ด้วยว่ามีแท่น
ตัวเฮนอันเต็มไปด้วยน้ำเน่าแลหนองทั้งมวล หาที่จักดีหน้อยหนึ่งก็หาบได้ ท่อ⁴ดูงาม
แต่ผิวนอกมีเสื้อผ้าหากหุ้มห่อไว้ภายนอกว่าดีว่างาม แต่ภายในเต็มไปด้วยอาม และ
น้ำมูกอันน่าเกลียดน่าเบื่อหน่ายหาแก่นสารบได้ อยู่ไกลว่าดูงามปรากฏแก่ตา มาด
ว่าเข้าไปใกล้แล้วเหมือนกันวิด⁵แห่งเจ้าภิกขุ อันเอาผ้ากัมบังไว้อยู่ไกลห้องเห็นว่างาม
นั้นแล ด้วยแท่นเฮนทั้งหลายนี้ก็หาแก่นสารบได้ เป็นกอไม้เลาแลต้นกล้วยนั้นแล

¹ พระ 4 จำพวก พระโสดาบัน พระสกทาคา พระอนาคา พระอรหันตา

² ชั่วชีวิตนี้ / ในโลกนี้, ชั่วหน้า ชั่วชีวิตหน้า / โลกหน้า

³ ตนกู คือ อัดภาพร่างกายคนเรา

⁴ ท่อ = เท่ากัน

⁵ วิด คือ เว็จกฏี / กันส้วมถึงเต็มไปด้วยมูลอุกอุจ

บุคคละผู้ใดใครผู้หนึ่ง คือคนคฤหัสถ์แลนักรบชหญิงชายน้อยใหญ่ผู้ใด พิจารณาอนิจจาแห่งตน ความบ่มั่นบ่เที่ยง ก็เทียบยอม¹ประสงคฺแต่อันจักให้บังเกิด ยังกองอันเป็นบาปเป็นเวรเป็นกรรมใส่ตนตัวอยู่ทุกวันทุกคืนบ่ขาด ท่อกระทำแต่ กรรมอันบาปชั่วทารุณ บ่ฮ่ำเพิงหายังคุณใส่ตนตัวสังจักสิ่ง ท่อว่านบ่อยู่บ่กินเปล่า ท่อมักกระทำกรรมอันเป็นบาปหยาบชั่วทารุณ บ่ฮ่ำเพิงหายังคุณใส่ตนตัวสังจักสิ่ง เท่าว่านบ่อยู่บ่กิน ท่อมักกระทำกรรมอันเป็นบาปหยาบชั่วเป็นโทษมักฆ่าสัตว์โต น้อยโตใหญ่มากินอยู่ไจ้ ๆ ทุกเมื่อบ่ขาด บ่ฮ่ำจักหลัง²หาครองปองหาการอันเป็นบุญ เป็นกุศลนำตน บ่กลัวเกรงแก่บาป บ่อาบน้ำชำระเนื้อตัวแล้วไปวัด จำศีลแลฟังธรรม คำสอนแห่งพระพุทธเจ้า เท่าใส่ใจว่าตัวกูนี้ตั้งงามเที่ยงมันเป็นแก่นเป็นสาร

อันว่าบุคคละผู้หนึ่ง คันว่า³ตายแล้วก็จักได้ไปเกิดในนรก คันว่าพ้นจาก นรกแล้วก็จักได้เกิดมาเป็นสัตว์เดียรัจฉาน คันตายจากสัตว์เดียรัจฉานนั้นแล้ว ก็จัก ได้ไปตกนรก ทรมาณอยู่ในหม้อนรกนั้นทรมาณยิ่งนัก หาบุญจักกำบ่ได้ หาบุคคละ ผู้ใดมาไผตผาย⁴บ่ได้ นำออกให้พ้นจากนรกแม้แต่ผู้เดียวก็บ่มี แม้ตัวก็หากแม่นผู้ เดียว แม้ว่ามีพี่น้องเผ่าพงศ์วงศ์ก็บ่มี แม้ลูกเมีย ตายตามตนไปตามตนบ่ได้ ตน หากตายไปผู้เดียว ก็ท่อมมีแต่บุญกับบาปแลกรรมเวร หากไปนำตัวสิ่งเดียวท่อนั้น

¹ มีปกตินิสัย (สันดาน) ทำเช่นนั้น

² สั้งหา = เสาะแสวงหา

³ คันว่า = ทว่า / หากว่า / ถ้าว่า

⁴ ไผตผาย = ช่วยเหลือ / อนุเคราะห์

บุคคลละหุญชยทั้งหลายเอย ให้คณิงหา¹ยังอันชอบ จงให้ระลึกนึกว่า บุญอันถูกกระทำมีแต่น้อย กรรมอันเป็นบาปมีมากกว่าบุญ ดังนั้นคณิงหาตายไปก็ เทียงว่าจักได้ไปเสวยทุกข์อยู่ในอบายภูมิทั้ง 4² เทียงแท้บ่สงสัยชะแล คณิงหาถูกกระทำ บุญมากกว่าบาป ดังนั้นคณิงหาตายไปก็จักได้เมื่อเกิดในชั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์เสวย ทิพสมบัติ บ่อย่าชะแลถูกอย่าได้ฟังความตณหาสาระธรรมแลไปเมามัวอยู่แต่คำอยาก ได้ กระทำตามตณหาตัว³ไปหาบาปข้ากัลลาคะนอง หากครอบงำจิตใจไว้ ให้กุไล ละเสียยังการอันเป็นบุญ คือว่าฮักษาศีล ฟังธรรม จำเริญเมตตภาวนา ทำบุญให้ ทาน ใส่บาตร หยาดน้ำ ให้เป็นแก่นสารกับตนกูฉนั้นจึงควรแก่กุชะแล แม้ว่าได้กิน บได้กินก็ดีก็บ่กินแห่งแคลงใจแล แม้สักว่าวันศีลมาฮอดถูกก็ชำระตนตัว สละเสาสง เสียยังการเอือนแห่งกู ควรกูไปอาบน้ำดำหัวเสียแล้วเข้าวัดไปฟังธรรม ฮักษาศีล ภาวนา กระทำคองวัตรปฏิบัติยังสิ่งอันเป็นแก่นเป็นสารใส่ตัวกูนี้ไว้ เพื่อให้เกิดถึงสุข ภายหน้าชะแล

อันหนึ่งให้ท่านทั้งหลายหุญชยใหญ่่น้อย คฤหัสถ์แลนักรบวชทั้งหลาย จงให้ฮ้าเพิง พิจารณาหาโทษและคุณใส่ตัว ฉะนั้นก็จึงควรแล

คณิงหาวันศีล⁴มาฮอด ให้อาบน้ำดำผม แต่งฮูปโลมให้งาม แล้วถือเอาขัน เข้าตอดดอกไม้ รูปเทียน แล้วเข้าไปสู่ออาหมช่วงเขต พระเกษแก้วเจติย์ศรีมหาโพธิ์ ที่ใดที่หนึ่งแล้ว แลนั่งปิ่น⁵หน้าเฉพาะเชิงหน้าแก้วทั้งสาม⁶ แล้วจึงผายเอาดอกไม้บูชา แล้วแลน้อมนบคมรพยำแยง⁷ชะแลด้วยองค์ 5⁸ แห่งแล้วให้ถอยหลัง

¹ คณิงหา = คิดคำนึงถึง / คำนึงถึง

² อบายภูมิ 4 คือ นิรยะ นรก, ตีรจจาโยนิ กำเนิดสัตว์เดียรจจาน, ปิตติวิสัย แตนเปรต และ อสุรกาย อสุร

³ ตัว = กลับไปหา

⁴ วันศีล = วันพระ ข้างขึ้น-แรม 7 ค่ำ 8 ค่ำ และ 14 ค่ำ 15 ค่ำ

⁵ นั่งหันหน้า/ ผินหน้า

⁶ แก้ว 3 ประการ คือ พระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ ในที่นี้หมายถึง 1. พระพุทธรูป 2. พระเจติย์ 3. พระศรีมหาโพธิ์

⁷ เคารพนบนอบ/อ้อนน้อมถ่อมกาย วาจา และใจ

⁸ การกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ คือ องค์ 5 หน้าผาก, ข้อศอก 2 ข้าง และเข่า 2 ข้าง

คืนมานั่งสังขมใจ¹ ตั้งจิตสมาธิให้ดี แล้วน้อมตนลงด้วยศรัทธาอันเหลือมิได้ ให้มีขันติ
วิริยะ หมั่นกระทำเพียร อุตสาหะ เลิกเอ็งคะชูลี² กระพุ่มมือ 10 นิ้วตั้งไว้เหนือชะหม่อม
น้อย ให้อวดด้วยมรรคธรรมคำบาลีว่า

โย สันนิสินโน ะระโพธิ
มารัง สะเสนัง มะหะติงวิเชยโย
สัมโพธิมาคัจฉิ อะนันตะญาโณ
โลกุตตะโม ดัง ประมะมามี พุทธัง

เย จะ พุทธา อะตีตา จะ เย จะ พุทธา อนาคตา
ปัจจุปปันนา จะ เป พุทธา อะหัง
วันทามิ สัพพะทา

แล้วว่า อิติปิ โส ภะคะวา... 3 หน

แล้วว่า สวากขาโต... 3 หน

แล้วว่า สุปฏิปันโน ภะคะวะโต... 3 หน

แล้วว่า พุทธโ มังคะละ สัมมะโต

ธัมโม มังคะละ สัมมะโต

สังโฆ มังคะละ สัมมะโต

พุทธโ อะนันตะเชยโย ะระเม นาโถ

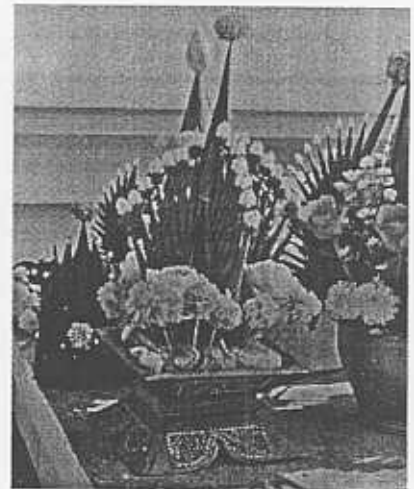
ธัมโม อะนันตะเชยโย ะระเม นาโถ

สังโฆ อะนันตะเชยโย ะระเม นาโถ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ใหว่า 3 หน แล้วซ้ำใหว่า

¹ สังขมใจ คือ สำนวนใจ อย่าให้ฟุ้งซ่าน

² เลิกเอ็งคะชูลี คือ ยกองค์คะชูลี ยกองค์ประกอบขึ้นไหว้ เป็นสำนวนไทยอีสานโบราณ

ปาณาติปาตา เวระมะณี อทินนาทานา เวระมะณี กาเมสุ มิจฉาจารา เวระมะ
ณี มุสาวา เวระมะณี สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐาณา เวระมะณี ดังนี้ คล่องแล้ว แม้
บุคคลจะผู้ใดเข้าใจก็ให้สังวาสอย่างนี้ก่อน ผู้ใดยังไม่ได้ดังนั้น ก็เข้าใจว่า พุทธโธ เม นาโก ชัม
โม เม นาโก สังโฆ เม นาโก พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ชัมมัง สะระณัง คัจฉามิ สังฆัง สะ
ระณัง คัจฉามิ ดังนี้ 3 หน แต่เท่านั้นก็ควร แลเข้าใจว่า สาธุ สาธุ สาธุ 3 หน ข้าแต่พระ
แก้วเจ้า 5 ประการ อันมีพระพุทธเจ้าเป็นเค้าเป็นประธาน ของจงเป็นที่จึ่งที่เพ็งแก่ฝูงข้าแหล่
เทอญ

บัดนี้ผู้ข้าขอสมาทานเอาคุณธรรม 5 ของมาตั้งอยู่ในขันระ
สันดานแห่งผู้ข้าบัดนี้ เพื่อให้เป็นปัจจัยนำตนให้พ้นจากทุกข์ทั้งมวลแต่ก็ข้าเทอญว่า
สันนี้ คันจักอักขาศิลพระพุทธานั้นยามเมื่อนั่งอยู่นั้นก็ดี แม่จักอักขาศิลให้พร้อมทั้ง
มวลก็ดี แม่จักอักขาศิลให้กุ่มทั้งมวลก็ดี แม่จักอักขาศิลเป็นสัจจะทุนเที่ยงแท้ บัให้เป็น
บันเป็นท่อน บัให้ขาดเสียดังนั้น ก็ให้เป็นเขตแดนอันจักอาจอักขาศิลได้ การอักขาศิล
ได้จึงได้ชื่อว่าสิลวิสุทธิแล อักขาศิลเป็นสัจจะคือว่าปากำหนดหมายเขตแดนไว้นั้นได้
ชื่อว่าอักขาสมาทานเอาศีลแล้ว คันว่าอักขาศิลตามกล่าวมาคือนั่งอยู่นั้นให้ระนึกใน
ใจแห่งตนว่าสันนี้ บัดนี้สัตว์ทั้งหลายตัวมีชีวิตตั้งแต่เหือด²แลยุ้ง ไปตราบต่อเท่าถึง
สัตว์ 4 ดิน ฝูงมีชีวิตบ่ควรฆ่าแล แม้เข้าของท่านอันมีเจ้าของก็บ่เอา แม้เมีย
ท่านมาฆ่าก็บ่สู้ บ่เป็นชู้ แม้ว่าจะห่วยเลี้ยวโลกข้าก็บ่กระทำ แม้จะน้ำเหล้าเมา
มัวข้าก็บ่กินแล ขอจงให้มีผญาแก่ผู้ข้าให้มาตั้งอยู่ในตนตัวแห่งผู้ข้า ให้พ้นจากทุกข์
ในวัฏสงสารนั้นแลก็ข้าเทอญ ว่าสันนี้แล้วคันว่าบุคคลจะผู้ใดถือเอาใจความภาวนา
กิจภาวนาไปตามนั้นเทอญ ผู้ใดบ่เข้าใจภาวนาดังนี้ก็จะอักขาศิลสิ่งเดียว ให้ตั้งสติ

¹ คุณธรรม = ศีล 5 มีชื่อเรียกอย่างหนึ่งว่า คุณธรรมของชาวแคว้นกुरु

² ตัวเหือดไม่ใช่ "เลือด" เป็นแมงจำพวกเหาอาศัยอยู่ตามที่นอน หมอนมุ้งกินเลือดคน

สมาธิใจให้มันเที่ยงในอารมณ์อันดีแล้ว ข้าเพ็งดูยังศีลของตนอันตนได้รักษานั้นแล้ว ให้ข้าเพ็งคิดถึงทานอันตนได้ให้มาแต่น้อย ๆ ถึงใหญ่ ครอบต่อเท่าอันตนได้พำเพ็ง' หอมขัณฑ์เอามาอยู่ใจ' ² จนมาถึงกาละบัดนี้ และกล่าวคาถาอันนี้ว่า อิทัง เม ปริสุทฺธิ กตํ กมมํ ดังนี้ ข้าผู้ใดได้เข้าใจด้วยปถมกัมม³ ได้ ก็จึงข้าเพ็ง' ด้วย ปถมกัมมที่อยู่ออยู่ใจ ๆ เทอญ บุคคลละผู้ใดเข้าใจด้วยบาลีคาถาดังนี้ ก็จึงข้าเพ็งไปตาม คำมกแห่งตน ตามอัตตะโนหวัใจอันมกนั้นเทอญ คั้นว่ามาขอตมาถึงเขตแดนอันคน กำหนดไว้นั้นก็ข้าให้ว่า สาธุ สาธุ ข้าแต่พระพุทธเจ้า บัดนี้ข้าถือเอาขังศีลแห่งพระพุทธเจ้าดวงยิ่งและประเสริฐ ข้าจักรักษาไว้ในสันดานอันตนข้าหากได้นั่งอยู่นี้ ขอให้ บริสุทฺธิตินิกตามอันข้าหากกำหนดหมายไว้นั้นเทอญ บัดนี้ตนผู้ข้าขออาลาลดบทยอก จากศีลแห่งพระพุทธเจ้าไว้ที่ควรแล้ว ผู้ข้าขอเปลี่ยนนิริยาบถ ลาลดบทยายออกจาก ตนตัว ผู้ข้าข้านี้ชั่วหน้าจงเป็นแก่นเป็นสารนำตนตัวผู้ข้าให้ถึงนิรพานเจ้า ขอให้ข้า ได้พ้นจากวัฏฏะสงสาร⁵ และอบายภูมิทั้ง 4 แล้วจงให้ดับเสียยังกองทุกข์ทั้งมวล

คำข้อนี้นี้เป็นความบริสุทฺธิแห่งคุณศีลทั้งหลาย เป็นอันบริสุทฺธิมากนักแล แม่นว่าปล่อยวางสัจจะศีลนี้แล้ว ก็ยังควรรักษาปัญญาศีล⁶ เขาก็ควรเว้นจากบาป จาก โทษ 5 ประการ หรือบาป 5 ประการ⁷ ปักษขึ้น 7 คำ 8 คำ⁸ ถึงจำเริญในวัน อันตามแต่อดสาหะศรัทธาที่รักษาได้นั้นเทอญ คือว่าอย่าเบียดเบียนกระทำฮ้ายแก่ สัตว์ทั้งหลาย อย่าตัดชีวิตท่าน อย่าโลภเอาของท่าน อันท่านบได้ให้อย่าลักเอาของ ท่านอันมีเจ้าของนั้นไม่ควรแล แม่นว่าวัตถุแห่งท่านอันตกหายเสียอย่าได้อาเอาเทอญ บุคคลละผู้ใดข้ามล่วงคำสอนอันนี้ก็บังเกิดมะละมื่นทั้น⁹ ในชาตินี้แลชาติหน้า คือว่า

¹ ปาเพญ สะสมอบรมมาอย่างต่อเนื่อง

² ไม่ขาดสาย ทำต่อเนื่องเป็นอาจิน

³ บทแรกของกรรมบท 10 ประการ ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มะโนกรรม 3

⁴ ราลึกถึงอย่าให้ขาดให้ต่อเนื่องไว้ในใจตลอดเวลาทุกกลมหายใจเข้าออก

⁵ วัฏฏะสงสาร คือ การเวียนว่ายตายเกิด ชาติแล้วชาติเล่าไม่รู้จักสิ้นสุด เหมือนมดได้ชอบ กระดัง

ด้วยอำนาจกิเลส กรรม วิบาก 3 อันนี้เรียกว่า กิเลสวัฏฏะวน

⁶ ศีล 5

⁷ การละเมิดล่วงเกินศีล 5 เป็นบาป 5 ประการ

⁸ 15 วัน เป็น 1 ปักษ ข้างขึ้นของเดือน เรียก สุกปักษ์ ข้างแรมของเดือนเรียก กาศปักษ์

⁹ มะละ ความเศร้าหมองของจิตใจ = มึนทึบมาจากคำว่า มลทิน ความเศร้าหมองใจ

เหม็นขี้แฮ่¹ มีปากก็เหม็น แม่นเกิดมากับคือท่านทั้งหลาย หาผู้ชักหอมหอบได้ แม่นมีผิวมีเมียบ ก็บได้เป็นอันประกอบชอบใจ มักคำ มักดี มักผิด มักเถียงกัน มีลูกหลานกับฝูงาม บอกยากสอนยาก หยาบชักล้าแข็ง หาผู้ชักผู้แพงบได้ หาผู้ยำเกรงกับได้ อีกประการหนึ่งหาสมบัติเข้าของเสื้อผ้าเครื่องเอ้ ของย่องของนุ่งห่มเครื่องบริโภคกับได้ แม่นว่าได้ก็พลอยเสียหายเกิดมาเป็นคนโศกชาติโศกพบได้ ก็เทียบยอมได้ไปเกิดในตระกูลอันด้าด้อย อันด้อย อันทุกข์ไ้ใจจนใจ ย่อมได้เป็นคนจันทาล² บ่รู้จักอันได้จักสิ่ง หากินกับพอกปากตกไม้กับพอรือนแท้แล โทษทั้งหลายฝูงนี้ ย่อมเป็นโทษแห่งบุคคลละผู้กินยังน้ำเหล้าอันด้อยฮ้ายนั้นแล เหตุว่าน้ำเหล้าหากเป็นเค้าแห่งบาปแห่งโทษทั้งหลายนั้นแล เหตุตั้งนั้นบุคคลละผู้มีปัญญาให้พากันเอาใจหลีกเว้นจากโทษทั้งหลายฝูงเป็นบาปนั้นเสียเทอญ แม่นวันศีลก็ดี ก็ให้พากันหลีกเว้นจากอันกินเหล้า เมื่อเข้าช่วงเขตแก้วสามประการ ถือว่ากินเหล้าช่องหน้า³ พระเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ฝูงทรงศีลอันควรคณรพยำแยง ไหว้สาวันทาบูชาการะวั้นนั้นคณมันตายก็จักได้เกิดเป็นเผด อสุรกาย เสวยทุกข์มากนั้ในเมืองเผดพุนเป็นอันนานยิ่งนักหนา แล้วก็จึงได้เกิดมาเป็นสัตว์เดียรฉานรับทุกข์เวทนาอยู่ในเมืองคนเป็นดังกล่าวแล้วสู่ประการนั้นแท้ดีหลีแล นักปราชญ์ผู้มี

ปัญญาจงฮ้าเพ็งถึงการอันควรหลีกเว้นแวนไกล อย่างจงใจประมาท นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายฝูงเคยเป็นแล้วแต่เมื่อก่อนยอมปราศจากยังน้ำเหล้ามัวเมา ด้วยคำฮ้าบด⁴ว่า ครอบได้อ้ายยังบ่ได้ถึงนิรพาน⁵ ยังได้เที่ยวไปมาในวัฏฏะสงสาร ดังนั้นขออย่าให้ผู้ฮ้าได้กินยังน้ำเหล้าอันมัวเมาอันนี้สักเทื่อ⁶ เทอญ ดังนั้นส่วนดังคนพาลาหาพญา⁷บ่ได้บ่ฮู้ฮ้าเพ็งหาโทษภายหน้าเท่ามัวเมาเสียที่อื่นกิตติของท่านเจ้าของยังบ่วางอาลัย ก็บ่ควรเอาแลอย่าให้มีมานะอันสะหวา อันกระด้าง กล้าแข็ง ข่มท่าน ยอดตัวด้วยอำนาจอาญาจักโลกซิงเอาเข้าของแห่งท่าน อย่าโลภเลี้ยวหล่ายพลางเอาเข้าของ

¹ ฮักแรว

² วรณะที่ 5 ในอินเดีย คนที่เกิดจากพ่อแม่ต่างวรรณะกันเรียกว่า จันทาล

³ ต่อหน้าพระเจ้า/พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

⁴ สาบาน

⁵ พระนิพพาน

⁶ สักครั้ง

⁷ ปัญญา

แห่งท่าน ด้วยตาซังตายอย¹ แปลงให้เป็นมากเป็นน้อย แปลงให้เป็นผางหนักผางเบา² ตีะหล่ายว่าผางหนักว่าผางเบา ว่าให้เสมอกันอันนี้ก็บ่ควรกระทำผล

อันนี้ได้ชื่อว่าลักต่อหน้า ทันทาเห็น แลอย่าลักเอาด้วยกาย ด้วยใจ อันหิยิบตา และยิกคิวเทอญ จักให้ตัวมาลงอยู่ในเปือกตมอันชุ่มมัวแลปิดจำอำไว้ในหยักเหยื่อ³แลใบตอง แม่นว่าจักกระทำโลกเลี้ยวโลกต่าง ๆ นานา บุคคลละผู้มีผญา บ่ควรทำแล เหตุว่าตัวยังใคร่เห็นหน้าพระศรีอริยเมตไตรยะเจ้า ให้ตนได้เข้าสู่นิรพานเที่ยงแท้ดีหลีผิป้องให้ได้ลิกวันเสียใจ ๆ

อันหนึ่งอย่าได้จ่ายเงินคำ คำเศร้า เงินแดงแปลงเงินดั่ง และเอาของท่านซื้อขายด้วยอุบายต่าง ๆ นานา คันกัวยืมเอาของท่านแล้วเลยเล่าบ่อยากแทน แม่นว่าท่านถามเอา ก็มาเคียดบังซังตอบ⁴ ลวด⁵บ่ให้ยังของแก่ท่าน บุคคลละผู้นั้นคันว่ามันตายก็จักได้ไปเกิดในนรก เป็นทุกขาเวทนามากกว่าหมื่นปี คันมันพ้นจากนรกที่นั่นแล้วก็ซ้าได้ไปเกิดเป็นข้อยท่านอยู่บ่แล้วนั้นแล

อันนี้ก็เป็นบาปกรรมอันได้กัเข้าของแห่งท่านผู้อื่น คันเจ้าของไปถามเอาพลอยเล่าเคียด ปองซังตอบเจ้าของเสียแล้วเลยลวดบ่คืนให้เสียก็มีแล คันมันผู้นั้นตายไป ก็เที่ยงแท้เอนนรกเป็นเอนแห่งมันนั้นแท้ดีหลีแล เหตุว่าเจ้าของให้มีคุณแก่ตนมากแล้ว ภายหลังมันพลอยมาเคียดมาเถียงแลหนีไปให้เสียใจ จึงเป็นกรรมบ่แล้วแล เหตุมาตีะ ยีะยัง⁶เอาไปภายหลังมาพลอยบ่คืนให้เสียนั้นแล ดูราท่านทั้งหลายอย่าได้กระทำเป็นสันนี้เทอญ คันแม่นพ้นจากนรกแล้วเหล่าได้เกิดมาเป็นข้อยเป็นข้าเจ้าจงผู้มันมากัยืมเอา มันก็ลวดเป็นทุกข้อยู่นานนัก เหตุมันเอาของเปล่าตายนั้นแล การผู้นี้ได้ชื่อว่าลักเอาของต่อหน้าตา ทันทานั้นแล

อันหนึ่งให้เว้นจากกาเมสุมิจณาจารกับเมียท่าน ผู้หญิงอย่าเล่นซู้สู่เจ้าหัว⁷ ผัวเพื่อน ผัวตนให้อัก ให้อักแต่ผัวตน ผู้เป็นผัวก็ให้อักแพง แต่หญิงเมียแห่งตนแม่นว่าจักยี้ะโยหลิ่นแต่คำปาก แต่ใจอันบ่คิกคะนองก็กัก้องก็บ่ควรจักอันแล

¹ เครื่องชั่งชนิดหนึ่งมีขนาดเล็กใช้ชั่งทอง-ยา

² ส่วนที่เป็นน้ำหนักของภาษาที่บรรจุของขึ้นตาซัง

³ ยักเหยื่อ / หยากเหยื่อ / ขยะ

⁴ โกรธ

⁵ ลวด เป็นสำนวนพูดไทยอีสานไม่ยอมให้

⁶ โทก / ยุยงเขากในภายหลัง

⁷ พระเณร

ตามอันกล่าวมาในเมีย 2 จำพวกนั้น ก็ให้เว้นจากคำหยาบพลางทั้งมวล แล อย่างก่อโทษให้ท่าน ผิดกันบ่ดี อย่าเว้าพื้นทานขวัญ¹กันไปมา เหตุจักผิดกันด้วย คำอันหาประโยชน์มิได้ จำคำอันบ่ถือครองสัปปุริสาแลนักปราชญ์เจ้าสักอันแล

อันหนึ่งอย่าให้หยาบซำก้าแข็ง ท่านชักก็ด้วยคำปาก ท่านซังก็ด้วยคำปาก มักเสียดสีท่านก็ซังแล ออกปากเว้าจาแต่ว่าจักต่ำจักดี บ่มีคำดี ต่อลูกต่อเมีย ต่อลูกต่อผัว มีแต่ความมานะโกธะ มีแต่ความเคียดความซัง มีแต่คำต่ำด้อยน้อยใจ บ่มีคำภีรมย์ชมชื่นดอมกันจักเถื่อ มีความหวงแหนอยู่บ่จำเรียวใจ ท่านฝูงอื่นใดยิน คำบ่ดี ท่านหากดูหมิ่นดูแคลนบ่ดีแล

ดูราท่านทั้งหลายฝูงมีปัญญาปัญญา บ่ควรกล่าวสักเถื่อแล เหตุมันบ่เป็น ประโยชน์ชั่วนี้ ชั่วหน้าแก่ตนแลแก่ท่าน คันจักออกปากคำใด ให้คิดก่อนจึงออกปาก คันว่าปากบ่แม่น² ท่านก็ซำซัง ออกปากคำใดให้มันแก่หูท่าน อย่าอวดโดโพ³ท่าน บ่ดีแล กล่าวคำอันใดให้มีสัจจะอันมันเที่ยง อย่ากล่าวคำปลิ้นแปรแปลกไปมา อย่า ไปประสบคบพบคนด้อยบ่ดีแล

อันหนึ่งให้เว้นจากการกินเหล้า มันก่อให้เสียดสี บ่ฮู้เมื่อเนื้อเมื่อคิง⁴ ก็ จักได้ประมาทคลาดเคลื่อนจากกุศลบุญทั้งมวล ในเมื่อท่านกระทำบุญให้ท่านนั้น ตัว หากมีความฮ้าย⁵ ความซุน บ่ควรมากล่าวโวหาร บ่เคารพยำแยงผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ เจ้าขุนมูลนา พระสงฆ์ พระเจ้า ครูบา อาจารย์ อันจักเป็นบาปเป็นโทษ ก็บ่คิด ฮอดมัวแต่เมาเหล้าอยู่ เป็นการอันให้หม่นหมอง หาสิหาวรรณบ่ได้ เป็นเหตุให้ท่าน ดูหมิ่น ดูแคลนยังตนมากนัก หากเสียดสี เสียดศักดิ์ตนก็บ่ดูดี ดูงาม มีเนื้อคิงก็บ่ดูงาม หาผู้ใดจักย่องยอวอระณา⁶ ว่ากินเหล้านี้ดีดังนี้ ก็บ่มีสักคน มีแต่คำติเตียนว่าฮ้ายสู่คน เลยลวดหม่นหมองโศกเศร้า จ้อยเหลืองก็บ่เสาะใสงาม ลวดซบเซาเหงาอยู่ บ่ฮู้ที่ แลงกายสวดยคำ บ่ฮู้จักทำการอันเป็นบุญเป็นบาปสักอัน เหมือนดังซากผิदनันแล คันว่ามันตายก็ได้ไปตกนรกเป็นอันนานนัก ฝูงนายยมพบาลทั้งหลายก็เอาน้ำเหล็ก น้ำทองแดงอันลุกเป็นแปวไฟนั้นมา แล้วก็ง้างปากด้วยขอเหล็กอันลุกเป็นแปวไฟแล้ว

¹ อย่างนิทานกัน

² พูดไม่ถูก/ไม่จริง

³ เหนือคนอื่น

⁴ ไม่รู้สึกตัว

⁵ ความมุกทะลุ ทุร้าย

⁶ ยกย่องสรรเสริญ

ก็รินลงใส่ปากแล้ว ก็แผ่วไหลลงสู่คอถึงลุ่มก็บ่ตาย เป็นทุกขาเวทนาอยู่ในนรกที่นั่น นานนัก มากกว่าล้านปีแสนปีแล้วจึงพ้นจากนรกนั้น ก็จักได้เกิดเป็นเผด อสุรกายมี ตัวสูงได้ฮ้อยคอก อันว่าเผด อสุรกายทั้งหลายฝูงนั้นหาผีเสื้อผ้านจกนุ่งจกห่มก็บ่ได้ หาที่จักพักจกนอน ก็บ่ได้หาเข้าน้ำโภชนาหารจกกินก็บ่ได้ กว่าแผ่วไปแสวงหากิน ของเหมีนเลือดหนอง โสโครกฮ้ายเป็นประมืนทีน¹ มีต้นว่าอาจม²แห่งคนทั้งหลายฝูง นั้น ก็หากเป็นอาหารของกินแห่งเผดทั้งหลายฝูงนั้นทุกวันทุกยาม ก็ได้รับทุกขา เวทนาอยู่ในเมืองเผด ที่นั่นเป็นอันเหิงนานมากกว่าล้านปีโกฏปี คั้นว่าตายจากเมือง เผดที่นั่นแล้ว ก็ได้มาเกิดในเมืองคน ผัดเล่าเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานคู่ตัวสัตว์ทั้งมวล ให้คนทั้งหลายได้ฆ่าได้ดี ปาดชิ้น³เถื่อนหนังกิน ให้คนได้ปิ้ง ได้จี่ คั่ว จิ้น⁴เอาน้ำมัน ก็ได้ฮ้อยชาติ แม้จะได้เกิดมาเป็นแนวได้ ก็มีตัวอันผางฮ้าย น่าเกลียดน่าหน่าย ผ่อง⁵เหมีนสาบ เหมีนคาว เป็นดังแมงจูดจี่⁶ อันเกิดมาจากอาจมนั้นทุกชาติ ๆ คั้น ว่าพ้นจากอันเป็นสัตว์แล้วก็ได้เกิดมาเป็นคนหูหนวก ดาบอดออกมาแต่ท้องแม่ก็มี บางผ่องออกมาแล้วจึงบอด จึงหนวกก็มี หมดจากอันนั้นแล้วก็เป็นแขนหัก ขาห่าน เป็นคนตื้นกุด เป็นคุ่ม เป็นพอง เป็นบาด เป็นผี บาดน้อย บาดใหญ่ เป็นชีทูต⁷ ชีกลาก ชีเชื่อน ชีกระฮือ คะหมอง⁸ก็เป็นบ้า เป็นบ้าจ่ม⁹ บ้าปาก บางผ่องเป็นคน ไร่คนง้าว ปากผ่า ปากกีก¹⁰ บ่ถึกอักษร¹¹ มันเกิดมาปากดอมท่าน แม้ว่ามันปาก ดีท่านก็บ่เอาความ มันเกิดมาก็มีอุปโส¹²อันผางฮ้าย กินแต่น้ำเหล้ามีที่ไดย่อม

¹ เป็นสิ่งที่น่าเกลียดยิ่งนัก

² มุดตูด / ของเสียที่มนุษย์ขับถ่ายออกมาทุกชนิดจากร่างกาย

³ เนื้อ

⁴ เจียว

⁵ พร้อม / ทั้ง

⁶ แมลงชนิดหนึ่งอาศัยอยู่ในกองขี้ควาย มีกลิ่นเหม็น

⁷ โรคกุฎฐัง

⁸ สมอง

⁹ พูดจาเพื่อเจ้า

¹⁰ คนใบ้

¹¹ พุดไม่ชัด

¹² รูปโฉม / รูปลักษณะ

แสวงหาขี้เหล้าในที่นั้น มีใจยินดีปีติบ้างเกิดขึ้นว่าแซบ¹ ว่าหอม เป็นประดุจดังหมา
แสวงหาอาจหมแห่งคนทั้งหลายว่าเป็นอาหารอันดีนั้นแล อันว่าน้ำเหล้านี้หากเป็นเคঁา
เป็นมูลแห่งบาปทั้งหลายแล แม่นว่าบุคคลจะผู้ใดได้กินเหล้าก็เรียกว่ามันผู้นั้นได้ทำ
บาปและเหตุดังนั้น

บุคคลจะหญิงชายทั้งหลายผู้มียศ ปรารถนาหาสุข 3 ประการ มีสุข
ในเมืองนัรพานเป็นที่แล้ว ให้พากันค่อยอดสาหาหลักเว้นเสียเถิดก็จะได้ถึงสุขกาย
หน้าคือสุขในเมืองฟ้าแลนัรพานบ่ออย่าชะแล ให้ค่อยพากันแปลงใจให้ตั้งงามแล้วแล
ปฏิบัติให้ถึกทาง ให้มีใจอันสู้ฮ้ำเพิงหาอันเป็นบุญแลอันเป็นบาปอันเป็นคุณแลอันเป็น
โทษ ให้แจ้งที่สังขมใจ² ด้วยอินทรีย์ อักขายังทวารทั้ง 6 ให้อดสาหะวิริยะหมั่น
เพียรเข้าวัดสูตรเขียน ชวนกันกระทำบุญให้ทาน อักขาศีล พังธรรมเมตตากาวันนา
ไปสู่วัน ๑ บ่ขาด อย่าประมาทสักอันให้ได้ถึงสุขในชั่วนี้แลชั่วหน้า อย่าให้มีวิชา
อันแก่กล้ามาครอบงำทำจิตใจให้เหลื่อมใสดี แม่นมีกิจการบ้านเฮือนมีสิ่งใดก็ดักให้
ทอดวาง³ เสียก่อน ถันการบุญมีท่านมาชักชวนอวนเรียก ให้พากันไปช่วยให้แล้ว
อย่าเห็นแก่คำกิน อย่าดิฉินนินทาของทานแห่งท่าน วันศีลมาฮอด⁴ มือใดให้มีใจ
ไมตรียินดีปีติชวนกันไปอาบน้ำ ชำระเนื้อตนให้ตั้งงามแล้วจึงพากันถือเอาขันเข้าดอก
ดอกไม้ ไปฟังธรรมจำศีลอยู่ใจ ๑ เทอญ เหตุว่าเฮาเจ้าข้าทั้งหลายนี้ จักตายยามนี้
ก็บ่ฮู้ จักตายยามนั้นก็บ่ฮู้ จักตายมือนี้ก็บ่ฮู้ มือหน้าก็บ่ฮู้จักตาย เดือนนี้ก็บ่ฮู้
เดือนหน้าก็บ่ฮู้ จักตายปีนี้ก็บ่ฮู้ ปีหน้าก็บ่ฮู้ได้แล แม่นว่าบุคคลจะผู้ใดได้กระทำ
ตามถ้อยคำธรรมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าดังนั้น ก็หากจักได้ดังคำปรารถนาบ่คลาดบ่
คลาแท้ดีหลีแล

¹ อร่อย / แซบนิ้ว

² สำนวนใจ

³ ปล่อยให้ว่าง

⁴ วันพระมาถึงเมื่อใด

ประการหนึ่งในเมื่อกิจการบ้านเมืองมิให้เอาใจใส่กันชดช้อยกันให้แล้ว
อย่าให้ช้าให้นาน อย่าว่าของช้อยของเจ้าเทอญ

ประการหนึ่งเป็นเจ้า เป็นขุน เป็นพระยา เสนาอำมาตย์ แต่งแปลงบ้าน
เมืองอย่าได้แต่งแปลง¹เปล่าตาย ให้พิจารณาผู้หนักผู้เบา ผู้ตักผู้ไ้ ผู้ใกล้ผู้ไกล
ผู้ไปก่อนมาลุน ผู้เป็นพยาธิแลบเป็นพยาธิ ผู้ทุกข์ผู้มี เือนน้อยคนเือนหลายคน
ให้พิจารณาตูก่อน ให้ตกเสียยังเบี่ยหอย²เงินทอง เวียก³การบ้านเมือง อย่าให้ถือ
ลวดกวาดเพียง⁴ ผู้ทุกข์มันทุกข์ผู้สุขมันสุขบ่เสมอกัน จักตัดถ้อยตัดความ⁵ก็ให้
พิจารณาให้สุดต้นสุดปลายเสียก่อนจึงตัด อย่าเห็นแก่เงินคำสินจ้าง อย่าข่มเบื่องนั้น⁶
อย่าข่มเบื่องนี้ อย่าหักผู้หนึ่งอย่าช้งผู้หนึ่ง สมพอแพ้งให้แพ้สมพอฝ่ายจึงให้ฝ่าย⁷เทอญ

¹ ทำหุไปนา ตาไปไร่ / ไม่เอาใจใส่

² เงินในสมัยโบราณ

³ งานราชการ

⁴ ตัดคนเสมอกัน / ไม่รู้จักผู้น้อยผู้ใหญ่

⁵ ตัดสินความ / ตัดสินคดี

⁶ ฝ่ายนั้น ฝ่ายนี้

⁷ สมควรแพ้งให้แพ้ สมควรชนะจึงให้ชนะ

กันตกแต่งให้พิจารณาราชการบ้านเมืองดังนี้ บ้านเมืองจักสุขเกษมอยู่
เอื้อง บ่เป็นเสี้ยนเป็นหนาม บ่เป็นลักเป็นโจร กระทำให้ชอบดังนี้จึงชื่อว่าชอบด้วย
ทศราชธรรม¹ 10 ประการ ก็หากเป็นของกับท้าวพญาเสนาอมาตย์ ขุนกวนทั้งหลาย
บ่กระทำให้ชอบครองธรรมดังนี้ คั้นว่าเขาตายไปก็เที่ยงแท้ว่า จักได้ลงไปสู่อบายนรก
เขาก็จักเอานรกเป็นเรือนเขาแท้ชะแล

อันหนึ่งให้ฟ้าวหาแฮ็ดหาทำ² อย่าให้กลายยามปลุกยามฝัง คั้นหากลาย
ระดูนี้ อันว่าเข้ากล่าไธนาพืชผลถั่วเงาแดงเต้าทั้งหลายก็บ่งอกออกมาเป็นหน่วยเป็น
ฝักเหี่ยวแห้งเสีย

อันหนึ่งคอยจากราชสมบัติส่วยไซ³ จักอืดอยากหมากแค้นบ่อดมฤทธิ⁴ แก่
บ้านเมืองสักอันแล เหตุตั้งนั้นจึงว่าให้คอยแบ่งไว้ใส่กัน ผู้หนึ่งเป็นผัวเมียด้วยลูกน้อย
อย่าได้ละไลกัน ผัวไว้เป็นผัวเมียไว้เป็นเมีย พี่ไว้เป็นพี่น้องไว้เป็นน้อง ให้รักให้แพง
กัน ฮ้ายก็หากแม่ผัวตนเมียตนอย่าละอย่าปะกัน ลูกก็ให้รักพ่อรักแม่ ฮ้ายก็หาก
แม่พ่อแม่แม่ของตน ให้คอยอดคอยเย็นเอากัน ทุกข์แลสุขให้อาใจใส่อย่าเหิง⁵
อย่าข้ง อย่าบังเบียดกันก็จึงควร อย่าปากคำหยาบ อย่าทวยคำฮ้ายใส่กัน อย่าเดิน
ขวัญกัน⁶ มันฮู้ผิดกัน⁷ ท่านฮักก็ด้วยคำปาก ท่านช้งก็ด้วยคำปาก

อันหนึ่ง อย่าคดโลภหลายต่อกัน เห็นใจกัน ให้เจียมกัน⁸ จึงวุฒิจำเรญ
แก่ตนดีหลีตาย ปิ่นเล่มเดียวยังช้งก็ตาย บ่าวบ่พร้อมเฮือจ้าวบ่ไป ไม้ลำเดียวล้อม
ฮ้างบ่ไขว่ ไฟร่บ่พร้อมเมืองบ้านก็บ่เฮือง ฮักคนดีกว่าฮักหมา อย่าเอาเชื้อไก่ป่ามา
เป็นไก่ขวัญบ่ดีตาย ให้คอยพากันทำคอยพากันปฏิบัติตามคำสอนพ่อแม่ เฒ่าแก่ครู

¹ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือธรรมของพระราชา ได้แก่ ทาน, ศีล, ปริจจาคะ เสียสละ,
อาชชวะ ซื่อตรง, มัทวะ อ่อนโยน, ตะบะ เมาลดกิเลส, อักโกสะไมโกรธ, อวิหังสา ไม่เบียด
เบียน, ขันติ อดทน, อะวิโรธะ หนักแน่นในธรรม

² รีบแสวงหาการทำงานในหน้าที่

³ รอคอยให้ราชการช่วยเหลือ

⁴ ไม่เป็นผลดีแก่บ้านเมือง

⁵ อย่าละเลย

⁶ อย่างินทา

⁷ จะทะเลาะเบาะแว้งกัน

⁸ ให้เกียรติกัน, เกรงใจกัน

บาอาจารย์ ลูกสาวชาวพี่น้องพ่อแม่ พ่อแม่พี่น้องสั่งสอนตามคองประเพณีแห่ง
ธรรมดาจารย์แห่งบูรณ แห่งอาจารย์เจ้าทั้งหลาย คั้นถึงยามเช้าวัน¹ อันเป็น
วันสาภาละดูปีใหม่มาทอด ดังนั้นให้พากันตั้งเครื่องการวะสัมมาบูชา พระพุท
พระธรรม พระสงฆ์เจ้า สัมมาการวะยังพระแก้ว 5² ประการ ให้ชอบธรรมดามาแต่
ก่อน อย่าลิดลอนม้างธรรมดาประเพณีสักอันเทอญ จึงบ่เป็นบาปเป็นโทษแก่ตนใน
ชั่วนี้ชั่วหน้าแล

ประการหนึ่งให้กรรมพยำแยงกัน ข้อยให้ยาเจ้า บ่าวให้ยากวน ลูกให้ยา
พ่อแม่ เมียให้ยาผัว น้องให้ยาพี่ ลูกศิษย์ให้ยาครูบาอาจารย์ เป็นผู้หญิงให้ยาผู้
ชาย ขาดิผู้หญิงทั้งหลายนี้ คั้นมีผัวแล้วจักไปทางใดให้ตามผัวก่อน ผัวให้ไปจึงไป
ผัวบ่ให้ไปอย่าไป ดังนั้นคั้นคือดันไปจักเป็นโทษ อย่าไปมีใจคดเลี้ยวจากกันเป็นผัว
เมียกันอยู่ดอมกัน บ่ชักบ่แพงกัน มีใจคดเลี้ยวแก่กันด้วยเข้าของเงินทองได้หลาย
ว่าได้น้อยได้น้อยว่าได้หลาย ผัวเมียมักเล่นซู้สาวสู่สาวจากกัน อยู่ดอมกันเป็นสัน
นี้ นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายเรียกว่า “ทุกขคณัง”⁴ ทำบ่หนา ถ้าบ่ขึ้นมันหากค่อยถอยลง
ไปแล้ววันแล่น้อย⁵ อุปมาเป็นดังเดือนแรม 8 ค่ำหนึ่งตราบต่อเท่าเดือนดับ⁶ นั้นแล คั้น
เขาตายก็จักได้ไปใหม่อยู่ในนรก เอานรกเป็นเหื่อนแห่งเขาชะแล

ดูก่อนหญิงชายเอ๋ย ให้ค่อย ๆ อดออมฮักษายังจิตใจให้ดี ปฏิบัติยังลูกผัว
อย่าผิดเถียง การหญิงมีสิ่งใด การชายมีสิ่งใดอย่าคร้าน ให้ค่อยพากันสร้างกองบุญ
ให้เป็นคุณเมื่อภายหลัง บัญถ่อมถ้าถึงสุข⁷ ให้ตื่นเด็ก⁸ ลูกเข้า อย่าเว้าหลาย อย่า
ยายห่าง⁹ อย่าให้พลางคำทำน⁹ ให้มีใจขึ้นบานต่อแก้วทั้ง 3 ประการ คีล 5 อย่า
ให้ขาด เป็นดาบตราเทียมตน¹⁰ เท่าวันเทอญ⁸

¹ ถึงเวลาเข้าพรรษา

² หมายถึง คีล 5 ข้อ

³ ขำหาสบรवारให้คำรพนบมอบนาย

⁴ การถึงทุกข์เพราะทำชั่ว

⁵ วันละเล็กละน้อย

⁶ บุญร่อท่านอยู่ถึงสุข

⁷ ตื่นแต่เด็ก (สีกแต่หนุ่มจึงทันการ)

⁸ พุดมาก, น้ำท่วมทุ่ง ไร้สาระ

⁹ อย่าอำพราง, หลอกหลวงท่าน

¹⁰ เป็นตราบอกความดี ความชั่ว

ชาติผู้หญิงผู้ชายนี้ คั้นบ่เจ็บบ่ไข้ บ่ควรรอนมือเว็น¹ สักเทื่อปดิดาย แม่นว่าผู้ใดม่วนนอนเว็น กลางคืนบ่นอน บ่เป็นประโยชน์ ฉะนั้นอยู่เปล่า ๆ เทียวดูตาย บ่ชวนชวายกระทำการทั้งหลายหมายมีบั้นฝ้ายทอหูกสักอัน ผู้หญิงคนนั้นเป็นยิ่งกว่ากาลกิณี หญิงผู้นั้นก็จักจิบหายไปแลเทื่อแล่น้อย ตัวต่ำค้อยกว่าหญิงทั้งหลาย ชาติผู้หญิงนี้มีบุญอันน้อยกว่าผู้ชาย เหตุว่าผู้ชายพาสูกิสุขพาทุกข์ก็ทุกข์แล ผู้หญิงให้หมั้นเพียรบวระบัตติปดิดาวดที่อยู่ที่นอน ปดิดเสื้อปูหมอน บวระบัตติแก้ลูกผ้า² ให้เหลื่อมใสเหม็ดดี³ อย่าให้มีหยักเหยื่อเผื่อฝอย ให้ค้อยผัดสีล้างส่วยยอหม้อให้ยายพาโตกขึ้นให้ตั้งาม ให้หมั้นอาบนํ้าดำผสมเสียชำระตนตัว ให้หมั้นซักเสื้อผ้าแลของบริโภคของตนของผ้า อย่าให้สาบดาวเทื่อไคและมละมีนทีน⁴ สักอันเทอญ จึงซ่งเฮืองด้ายผู้ได้ซื้อค่านการผุงนี้ ก็เทียบยอม⁵ ต่ำชั่ว ขมอดฮอดไฮ้ บ่เหลื่อมใสแล

ดูราท่านทั้งหลาย ให้หมั้นปัดแผ้วข้างบ้านแลได้ล้าง อย่าให้มีหยากเหยื่อ⁶ แลขี้ฝอยจึงดี จึงตีก คองมาแต่ก่อนแล ส่วนดังคนทั้งหลายแลเทวดาทั้งหลาย ก็เทียบยอมเล็กเสริฐ⁷ ย่องยอ อันว่าท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4⁸ ผุงเทียวรอบโลก⁹ ก็ลงมาเลียบหล้าดู จดเขียนเอายังคนผู้กระทำบุญนั้น เห็นแล้ก็เทียบยอมเล็กเสริฐ ย่องยอ โอยพรินดีมากนักแท้ดีหลีแล

ประการหนึ่งให้มีคำปากอันหวานอันหม่วนเพราะเสาะใส เป็นที่ฟังแก่คนทั้งหลายจึงดี อย่าปากหยาบซ้ากล้ำแข็ง อย่าทุบตีลูกเต้าข้อยซ้าตน อย่าปากปู้¹⁰ แล้วอย่ามักปากฮ้ำไฮ้¹¹ ไปมาแก้ลูกหลานข้อยซ้าญาติพี่น้องที่ใกล้ที่ไกลก็ดี อันคนทั้ง

¹ นอนกลางวัน

² ปรนนิบัติลูกและสามี

³ ให้สะอาดหมดจด, ไม่ซ่อมซ่อม, มอซอ

⁴ ความเศร้าหมอง มลทินกายใจ

⁵ คำโบราณอีสาน

⁶ หยากไย

⁷ สรรเสริฐ ยกย่อง

⁸ คือ ๓๓ พระอินทร์ ๓๓ พระวิรุฬห ๓๓ พระวิรูปักษ์ ๓๓ พระกุเวโร ๓๓ พระอักษะโลกในทิศทั้ง ๔ คือ ตะวันออก ได้ ดกเหนือตามลำดับ

⁹ คอยตรวจตราดูแลโลก

¹⁰ ปากเสีย

¹¹ พูดรำไร

หลายฝูงอื่นก็ดี ได้ยินได้ฟังเขาก็ดูหมิ่นดูแคลน ดิเสียนไปมา แม่นว่าเทวดาทั้งหลาย ก็ปรึกษาอินดีด้วยดอมกัน ก็เป็นอันหมั่นหมองไปแลเทื่อแลน้อย หาผู้ชักผู้หอมบได้ บักกว้างขวาง หาผู้อื่นขึ้นหามาแะบได้ ปากฮ่องไผไผก็บ่เอาคำ แม่นว่าทำกินก็บ่ หนาคำบขึ้น กินก็บ่พอ เป็นที่ขัดชิน² ไปทุกสิ่งนั้นแล

ดูราหญิงชายทั้งหลายเออ อย่าได้ฮ้องฮับ³ กัน ว่ากู ว่ามึง ว่าอีนัน บักนี้ คำอันต้อยต่ำเป็นวจิกรรมต่ำป็นคองประมาทเป็นบาปย่อน⁴ คำปากตนเองแล ให้เรียกกันว่า เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เจ้าพี่ เจ้าน้อง เจ้าหลาน เจ้าอาว เจ้าอา เจ้าปู่ เจ้า ย่า เจ้าลุง เจ้าป้า จึงควรแล บ่ควรเอิ้น⁵ อีนัน บักนี้ ให้เอิ้นตามผู้ต่ำ ผู้สูง ยศต่ำ ยศสูงให้พอดีกันเทอญ

ดูราท่านทั้งหลายฮักก็ด้วยคำปาก ชังก็ด้วยคำปาก เมื่อจักถ่มน้ำหมากร ให้สิ่ง เบิง⁶ ป้อง นึ่งยอยยอให้สองเบิงหว่างขา แม่นว่าหูฮู้จึงจา ตาเห็นจึงเว้า⁷ แม่น ตัวเจ้ามีฮูปอันงาม ผางฮ่ายปานใดก็ดี กันมีคำปากหม่นวาวาหวานตีกหูท่าน ท่านก็ฮักฮายแยะ ถึงว่ามีฮูปโสอันงามปานใดก็ดีบ่มีคำปากหม่น พุดจาบตีกหูท่าน ท่านก็ชัง ลวดหามิตรสหายบ่ได้ หาพี่น้องเผ่าพวงษ์วงศ์ก็บ่จักว่าไปอยู่ที่ใด เขาก็ชังเขาก็บ่ว่าดีเป็นคนกาลกิณี ไผก็บ่เชื่อ บ่ใส่ใจ

ยะดา อุปมาฉันใด เป็นดังพระอาทิตย์ขึ้นมาเหนืออากาศ อันฮุ่งเฮืองไป ทั่วโลกทั้งมวลแลบ่มีคำปากอันหม่นเป็นขัดเคืองหยาบคายแกลใจแกลหูแห่งท่าน ท่าน ก็ชัง ลวดหามิตรสหายพี่น้องบ่ได้ ไผ ๆ ก็ชัง บ่เฟิงใจ⁸ สักคน เหตุอันนั้นบุคคละทั้ง หลายฝูงมีผญาจงให้ปฏิบัติตามองค์พระพุทธเจ้า ธรรมเจ้า 5⁹ จำพวก จงพากันฮัก ชาติล พังธรรม เมตตา ภาวนา ยังพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณฉันนี้ จึงถักคอง

¹ แวะ เยี่ยมเยือน

² ขัดข้อง

³ เรียกร้องกัน, เรียกกัน

⁴ เพราะคำพูดของตน

⁵ เรียก สำนวนไทยอีสาน

⁶ มองดู ทำด้วยความระมัดระวัง

⁷ ได้ยิน ได้เห็นจึงพูด

⁸ เป็นที่พอใจ

⁹ ศีล 5 ข้อ

ธรรมแห่งสัพพัญญูเจ้าชะแล ส่วนว่าผู้หญิงทั้งหลายนี้มีบุญสมภารอันน้อยให้ค่อย
กระทำเพียรปฏิบัติพ่อแม่ เฒ่าแก่ตายาย ลูกสาวแห่งตนดังนี้แล

แม่นว่าผู้ชายทั้งหลายก็ดี ผู้หนุ่มน้อยก็ดี ผู้มีเมียแล้วก็ดี ก็อย่าละปะ
ยังฮึดคองให้อักลูกเมียแห่งตน แม่นว่าเมียแห่งตนนั้นดีฮ้ายก็หากเป็นเมีย ชาตผู้
หญิงนั้นก็หากอาศัยผู้ชาย อาศัยเชิงผัว ผัวพาทุกข์ก็ทุกข์ผัวพาสุขก็สุข ผู้เป็นเมียก็
ให้ปฏิบัติผัว แม่นว่าฮ้ายก็แม่นผัวตนให้ออดอมกระทำเพียรดอมกัน ฉะนั้นนัก
ปราชญ์เจ้าทั้งหลาย จึงว่าหญิงผู้ประเสริฐ หญิงผู้นี้ชื่อว่าหญิงผู้ประเสริฐแท้ดีหลีแล

ประการหนึ่งให้มีคำสัจจะเพียรหมั่น ซื่อดอมกัน อย่าดื้อะพลางกัน แม่น
ว่าผู้เป็นเมียบอกปากใจผัว อย่าหลิ้นซู้จากผัวตน ผู้ชายก็อย่าลั่นใจเมีย อย่าหลิ้นซู้
จากเมียตน ผู้เป็นผัวเป็นเมียบอกปากกันเป็นฉันที้ ก็จักภูมิจำเริญในชาตินี้แลชาติ
หน้า คือเมืองคนแลปากฟ้าเมืองสวรรค์นั้นแล

คันทว่าบุคคลผู้ใด บ่กระทำตามคองคุณธรรมอันพระพุทธเจ้าหากเทศนาไว้
ฉันที้ คันทว่าตายไปแล้วก็จักได้ไปตกนรกอันพะลึงสาเพิงกลัว ทนทุกข์เวทนา
หนักนั้นแล แม่นว่าบุคคลหญิงชายกระทำบุญให้ทาน อักชาติล พังกรรมดอมกัน
กายลุนมาพลอยมีซู้ มีใจดเลี้ยวต่อกัน บ่ซื่อตรงต่อกัน แม่นว่ามีลูกหลาน ก็บ่ภูมิ
จำเริญแก่เขาสักอัน แม่นมีลูกหลาน ก็บ่ผู้ดีผู้งาม มีอุปโสมน อันฮ้าย ใจบาป หยาบ
ซ้า กล้าแข็ง มักเถียงความพ่อแม่ เป็นคนสอนยาก มักบ่เอาความสอน¹สักอัน ก็
เป็นดังพ่อแม่หลิ้นซู้ มีใจดเลี้ยวต่อกันนั้นแล เหตุฉันทั้นจึงหญิงให้อาใจใส่ผัว
ปฏิบัติกรรมพยำแยงพ่อแม่ เฒ่าแก่ ลูกสาวแห่งตนเทอญ

ผู้หญิงให้ค่อยยัระยาตร²ย้ายลีลาอย่าง อย่างอย่างบาทดินหนัก อย่าเคียด
พุนตีบตั้ง³ อย่าม่างแจเอือน อย่าทับตี⁴ของเอือน อย่าปากเสียงน้อยเสียงใหญ่ เสียง
ฮ้ายหยาบซ้ากล้าแข็งเสียงสั้นเสียงแข็ง ปยำแยงพ่อแม่เฒ่าแก่ ตายาย ลูกสาวแห่งตน
อย่างนอนก่อนลูก⁵ผัวแห่งตน ให้ย่ำผัวแห่งตน ให้ดกแต่งแปลงยังเข้าน้ำโภชนะ

¹ นอกใจ

² เล่นซู้

³ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนพ่อแม่ ผู้ปกครอง

⁴ การเดินเหิน / ลีลาการเดิน

⁵ โกรธเป็นพินเป็นไฟ ดีโน้น เตะนี้

⁶ ทบตีข้าวของในบ้าน

⁷ ดิ้นหลังสามิ

อาหาร เครื่องกินบรรวรสูอัน อย่างจ่มฟองฮ้องตำ¹อย่าว่าใส่ว่าเสีย² ให้แปลงใจดีให้มีใจงาม ในเมื่อแต่งแปลงยังทานและแต่งให้แก่ลูกแก่พ่อผัวแห่งตนกินฉันนี้ ก็หากเป็นฮึดคองแห่งผู้หญิงทั้งหลาย อันปฏิบัติผัวแลพ่อแม่แห่งตนก็หากเป็นคุณเมื่อหน้ามากหนักหนาแล

แม้ว่าบุคคลละหญิงชายทั้งหลายฝูงใด คั้นแต่งทานแลมักจ่ม มักฟองให้แก่ลูกผัวก็ดี ผัวมักจ่มให้แก่เมีย มักเค็งเคียดตำป้อยเคี้ยวขอดอยู่ดั่งนั้น แม้จะจักทานมากทานหลายปานใดก็ดี ก็บ่เป็นฮุดตะมะทาน⁴แลก็เป็นหีนะทาน⁵ เสีย คั้นว่าตายจากชาติอันนั้นแล้ว ก็ไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานแล คั้นว่าตายจากชาตินั้น ก็ไปเกิดในนรก ก็เป็นทุกข์มากหนักหนาสังขยา⁶ได้หมื่นปีจึงพ้นจากชาติอันนั้น ได้มาเกิดเป็นคนก็มีอุปอันผางฮ้ายกว่าคนทั้งหลาย มีหน้าก็ลายก็ป้าว⁷ ก็บ่ดูดีดูงามสักอัน มีตนตัวก็หม่นหมอง บ่ถึกตาไฟ⁸ หาสีหาวรรณบ่ได้ เป็นคนทุกข์ไข้นใจ¹⁰ หาลูกหลาน พี่น้องพ่อแม่บ่ได้ เป็นคนโง่โง่เดียว¹¹ หาผู้มาโผดบ่ได้ หาลูกหาเมีย หาผัวก็บ่ได้ แม้ได้ก็บ่ดี ปงาม ผู้ชายแม้ได้เมีย ก็บ่ดีปงาม บ่ถึกเนื้อเฟิงใจสักอัน เป็นประจูดังผัวเมียก็ยังบ่ฮักบ่แพงกัน ผัวฆ่าเมียดี ผัวชั่วเมียเลว บ่นบ่บ่ถือ บ่ยาบเกรงกัน สู้วันสู้ยามบ่ขาด แม้มีลูกมีหลาน ก็หาผู้ฮักผู้แพงกันบ่มีได้ เป็นที่ซังแก่ท่านผู้อื่น แท้ดีหลีแล

บุคคลผู้ใดเอาใจใส่ต่อแก้ว 3 ประการ มักให้ท่านฮักชาติลพพิงกรรมบ่ขาด มีต้นว่าเข้าบิณฑบาตรแลโภชนะอาหาร เหมียงหมาก หวานยา เสือผ้า เป็นทานตามสติปัญญากำลังทรัพย์ อันตนหากหาได้โดยชอบธรรม บ่โลภเลี้ยว บ่มีบ่เต็ง¹

¹ บ่นจูจี จุกจิก ร้องตำ

² พุดกระแทบกระเทียบ

³ เกรี้ยวกราด / โกรธเคือง

⁴ ทานอันสูงสุด

⁵ ทานอันเลว / อันต่ำต้อย

⁶ การนับ

⁷ แผลเป็น

⁸ ใคร ๆ ก็ไม่ชอบ ไม่ฮัก

⁹ ไม่มีสง่าราศี

¹⁰ ยากไร้ขัดสน / จนใจ

¹¹ ตัวคนเดียว

¹ เอาด้วยอำนาจแห่งตน บัดจะบ่ล่ายด้วยใจด้วยปาก บ่โลภด้วยตาซึ่งตายอย² คือบ่
จ่ายเงินแดง บ่แปลงเงินกว้างซื้อจ่ายขายเทอญ ทานของฮ้ายเล่าตัวะว่าดี ฟุ่งนี้พระ
พุทธเจ้าตรัสว่าตัวะต่อหน้า แม้นว่ามันหากได้ของฟุ่งนั้นมาทาน ก็หากเป็นหิณะทาน
แล เหตุว่ามันเป็นของบ่ชอบธรรมแล คั้นว่าได้ด้วยชอบธรรมนำมาทาน ก็จึงชื่อว่า
เป็นอุตตะมะทานแล แม้นว่าให้ทานน้อยหนึ่งก็หากมีผลอาานิสงส์มากนัก เป็นดังอุ
ปละเทวบุตร ให้ได้ทานดอกนิลบล 8 ดอกเป็นทานแก่มหาเทพมัลลยเถรเจ้านั้นแล
ท่านทั้งหลายจงอุตส่าห์พำเพ็ญ³ กระทำบุญอย่าให้ขาด ปากมันหวานใจมันส่มใจมัน
ชม อยากรได้เข้าของผู้อื่นแอบอิงเอาเข้าของผู้อื่น คั้นว่าเขาตายไปก็ตกนรกหมกไหม้
ได้เสวยทุกข์อันพะลิกสาเพ็งกลัว เขาหากเอานรกเป็นเพื่อนแห่งเขาแท้ดีหลีแล เหตุ
ว่าบ่ฮักตัวเขาแล

แม้นว่าบุคคลละผู้ใดกระทำบุญให้ทานด้วยเข้าของอันน้อย อันบริสุทธ์นั้น
ได้ชื่อว่าผู้หนึ่งฮักตัวมันแล บุคคลละผู้ใดกระทำบุญให้ทาน ฮักชาติล ฟังธรรม ฮู้
จักบุญ ฮู้จักคุณ ฮู้จักบาป ฮู้จักบ่าว ฮู้จักนาย ยังใจแห่งตนให้อ่อนน้อมเข้าหา
ยังแก้วทั้งสาม ฮู้พิจารณาอันผิดอันชอบอันฮ้ายแลอันดี ฮู้ฮู้ดูกรรม⁴ ยังสัตว์ทั้งหลาย ฮู้
อดยังคำเคียดชม บ่เบียดเบียนยังไผ มีใจอันฮ้ำเพ็งหาฮักคุณแห่งท่าน อันท่านได้
กระทำคุณให้แก่ตน ดังนั้นบุคคลละทั้งหลายฟุ่งนั้น คั้นตายกายแตกจากชาติอันเป็น
คนแล้ว ก็จักได้เอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศนี้ระพาน คั้นว่าหากท้าวระวัฏพัดไปมาใน
สงสารหลายภพหลายชาติ ในเมืองคนก็หากเป็นที่ฮัก ที่เพ็งใจแก่คนทั้งหลายทุกเมื่อ
ทุกยาม แม้นจักไปในสงสารที่ใดก็หาโพยภัยอันตราย⁵ บ่ได้มาแผ้วพาล ศัตรูบ่ได้มา
เบียดเบียน แลเบียดเบียนบ่ได้ เหตุว่าบุคคลละทั้งหลายฟุ่งนั้นเขายังฮักยังตัวเขามากนัก
บุคคลละผู้มีปัญญาปัญญาจงเอาตนฮักฮักยังตนทุกคนทุกคนเทอญแลจงกระทำบุญให้
ทาน ฮักชาติล ฟังธรรมเทศนา เมตตาภาวนาอย่าขาด อย่าประมาทในกองบุญ
เทอญ

¹ ไม่บีบบังคับ ขู่เชิญ

² ตาซึ่ง

³ บำเพ็ญ

⁴ สำนวนภาษาอีสาน โบราณ เอ็นดู กรุณา

⁵ อันตราย

แม้ว่าบุคคลผู้ใดกระทำความอันเป็นบาป น้อมนำใจตนให้อ่อนน้อมเข้ามาในบาปในการทำบาป บ่ออ่อนน้อมเข้ามาในบุญในการทำบุญ ดังนั้นบุคคลผู้นั้นมันหากซังตัวมันแท้ดีหลีแล มันหากเอาเค็กใส่มันสู่มือ ๑ บ่ว่ามีเค็กแต่ชาตินี้เลย แม้ในชาติหน้าแห่งมีหลาย

บุคคละหญิงชายผู้ใดกระทำความอันเป็นบาป อันบ่ชอบธรรมยอมจิบหายไปแลเทือแลน้อย เลยคลาดคล้อยบกบางไป คันตายก็หากไปทนทุกข์ในอบายภูมิ ทั้ง 4 บ่มีพี่น้อง เพื่อนฝูงมิตรสหายไปนำสักคน ตัวหากไปทุกข์ผู้เดียวเทียบยอมบ่มีผู้ปากเว้าดอมตัวแท้แล

บุคคละผู้มีปัญญา อย่าได้กระทำความอันแน่นหนัก อันหาฝั่งหาอิมบ่ได้นั้นเทอญ ก็จักได้ละห้องเมืองฟ้าทั้ง 6 เสียเปล่า นรกล่าเป็นเชื่อนแห่งท่านทั้งหลายแท้ดีหลีแล

ดูราบุคคละหญิงชายทายกอุปาสกอุปาสิกาสาธุชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงค่อยพากันปฏิบัติตามคำสอนอันนี้ จงให้พากันอักษยังตัวเองอย่าซังตัวเองเทอญ ให้ค่อยพากันทำบุญให้ทาน อักษาศีล 5 ศีล 8 เมตตาวางนาไปอย่าขาด อย่าประมาณสักคนเทอญ แม้ดังฤกษ์ดีหากจักได้ดังคำปรารธนาบ่ลังกา² แล คุณธรรม 5 ดวงนี้ พระอริยมเด็จพระไตรยโพธิสัตว์เจ้าذنหน่อพุทธางกูรตนประเสริฐ ได้สร้างบารมีมานาน 16 อสงไขยปลายแสนมหากัป⁴ มาตราว่าบักษวันศีลเดือนดับ เดือนเพ็งมาชอดมื่อได้ ให้พากันอักษาจิตใจแห่งตนให้ดี อย่าให้มีมานะโกธะคำเคียด ให้อักษายังสันอย่าให้ป็นแปรไปมา ให้คम्मย่ำแยงพระพุทธพระธรรม พระสงฆเจ้า ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ลูกผัว พี่เอื้อย⁵ พี่อ้าย⁶ แลญาติกาวงศา ให้อุตสาหะกระทำเพียรเลี้ยงดูกันอย่าวิวาทผิตเถียงกัน คันบุคคละทำดังนี้ก็หากเป็นมงคลแก่ตนแลผู้อื่น ได้ชื่อว่าตั้งตนในคุณธรรมว่าได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า 5 ประการ อันเป็นสัมฤทธิ์

¹ หาที่สุดมิได้ / ไม่มีฝั่งมีแดน

² ไม่ต้องสงสัย

³ พระอริยมเด็จพระไตรย เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ที่จะมาตรัสรู้สอนสัตว์โลกหลังศาสนาพุทธสิ้นสุดแล้ว

⁴ อสงไขย คือ การนับจำนวนเวลาที่นานยาวที่สุด 1 อสงไขย

100,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000 ปี เลขศูนย์ 41 ตัว

⁵ พี่สะใภ้

⁶ พี่เขย

ปัญญาอุดมยิ่งนัก แม้นมีลูกหญิงลูกชาย ผัวเมียพี่น้อง ก็ประเสริฐเลิศล้ำกว่าหญิงชายทั้งหลายในโลกนี้แล คั้นว่าตายจากชาติอันเป็นคน ก็ได้เอาตนเมื่อเกิดในชั้นฟ้า เลิศเมืองสวรรค์ชื่อวามนาปิกาเทวบุตร เสวยทิพย์สมบัติสุขสนุกยิ่งนักหนาอย่าแท้ ดีเหลือแล ด้วยมีแทตัสมาเหตุตั้งนั้นบุคคลหญิงชายน้อยใหญ่จงค่อยพากันเอาใจใส่ อุตสาหะชวนกันฮักฮาศีล ฟังธรรม เมตตาภาวนา กระทำบุญให้ทานใส่บาตรหยาดน้ำ ตามแต่ที่ชวนชววยหาได้ด้วยชอบด้วยศรัทธา ให้พากันปฏิบัติไปตามคองใจ ๑ อย่าได้ละเสี่ยยังความเพียร จงมีใจเที่ยงมั่น มีใจหลักเว้นเสี่ยยังบาปทั้งหลาย อย่าให้โพงภัยมาติดยังตนเทอญ

เย ชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงใดมีคำปรารภนามักใคร่แสวงหาสุข ในภาวะ อันนี้¹ และภาวะหน้า² คือเมืองฟ้าแลเมืองนिरพาน อันเป็นยอดกว่าสุขทั้งมวล ดังนั้นเต ชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้นทั้งหญิงชายน้อยใหญ่ดิถีกันดู ก็จงพากันอดกลั้นยังถ้อยคำจำเอาธรรมเทศนาอันนี้อยู่ใจ ๑ เท้าว้นเทอญแลก็จักได้มาตรัส สัพพัญญูเจ้าเป็นพระในภายหน้าปคลาดปคลา พระก็มาหลิง³ เห็นยังอนาคต คือว่า พยาธิ โพงภัยอันแน่นหนาแห่งสัตว์โลกทั้งหลาย ทั้งหญิงชายแลนักบวชคันตายแล้ว ก็จักได้พากันเข้าไปสู่อบายภูมิทั้ง 4 ปฐที่ว่าจักพ้น จักกลายเมื่อใด คั้นเขาตายจากนรกแล้วก็จักได้มาเป็นเผด เป็นสัตว์เดียรัจฉานเป็นอันนาน เสวยทุกข์ 4 ประการในไตรทวารทั้ง 3⁴ นั้นแท้แล

ดังนั้นพระก็จึงอิดูกรุณาเป็นอันยิ่ง เจ้าก็จึงจุติจากชั้นฟ้าดุสิตลงมาเกิดในมนุษย์โลกเมืองคน เพื่อจักยกยออย่างศาสนาพระโคตมเจ้าให้สูงเชื่องแก่สัตว์โลกทั้งหลาย คือว่าหญิงชายแลเจ้าพระยาเสนาอำมาตย์ ราชบุโรหิต บัณฑิตแลนักปราชญ์ เจ้าทั้งหลายจักได้ขึ้นบานแล้ว พระตนแก้วชื่อว่าสัตถาอันยกยออย่างศาสนามาตั้งไว้ยังคุณธรรมเจ้า อันมีองค์ 5 ประการ อันเป็นสิลาทวิมุติสมาธิ ปัญญาวิสุทธิ อุดมวิเศษอันเป็นแก่นเป็นสารเป็นที่จั้ง⁵ ที่เพ็งแก่สัตว์โลกทั้งมวลมาแต่ก่อนมาเทศนาสั่งสอนปาดน

¹ ภพนี้

² ภพหน้า

³ เล็งเห็น, มองเห็นกาลไกลด้วยตาทิพย์

⁴ กายทวาร วจิตวาร มโนทวาร

⁵ จุติการเคลื่อนย้าย / การตายของสัตว์จำพวก อหิสมานะกาย เช่น พวกเทพ เปรต อสุรกาย ตายแบบเปลี่ยนสภาพจากภพหนึ่งไปสู่ภพอื่น

⁶ เป็นที่เพ็งทางใจ

สัตว์ทั้งหลาย¹ จงปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระอริยมะตไตรยโพธิสัตว์เจ้าตนประเสริฐ
ก็จักได้ไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศดาวดิงสาปคลาดบ่คลาแล จงให้อุตสาหะชวนกันให้ท่าน
อักษาศิล พังพรรณเทศนา เมตตภาวนาอย่าขาด อย่าประมาท ยิ่งคงอันเป็นบุญ
ทุกคนเท่าวันเทอญ ฯ คุณธรรมโอวาทกถาอันกล่าวยังคุณธรรมเจ้า 5 ประการ สมมต
ก็เสร็จบรรบวรควรเท่านี้ก่อนแล ฯ

วิจารณ์³ แล้วยามแลงใกล้ค่ำ วัน 3 เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2523 แล
ข้าพเจ้าชื่อว่า จ.ต. ส. ได้สร้างไว้ในพระศาสนาขอให้ได้บุญมาก ๆ เทอญ นิพพาน
ปัจจุโย โหตุ⁴ ฯ

อันว่าชาติสิมาภายหน้า ขอให้ผู้ข้าฉลาดอยู่ในแห่งคำสอนในพระไตรปิฎก
ทั้งสามให้บอกแปลเขียน⁵

อันว่ากายาเนื้อให้งามดีสมส่วน คำปากจาก็ให้ใสส่องแจ่มหวานจ้อยให้
ม่วนหู

อันว่าโทสะฮ้ายคำบ่ดี ให้เห็นห่าง ขอให้มีความสุขอยู่ล้วนนิพพานพ้นที่
ประสงคื้นเทอญ ฯ

¹ สัตว์ที่ยังมีลมหายใจอยู่

² กองธรรม / อันเป็นจารีตประเพณีอันดีงาม

³ เขียนเสร็จ / เป็นการคัดลอกจากต้นฉบับ

⁴ เป็นความปรารถนาของผู้สร้างหนังสือเล่มนี้ ขอให้เป็นปัจจัยได้ไปถึงนิพพาน

⁵ พระไตรปิฎก 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และขอให้สอนให้
แปลได้

บรรณานุกรม

คุณธรรม. 2523. อุบลราชธานี : วัดเวฬุวัน บ้านหนองไผ่ อำเภอสิรินธร. (ใบลาน)

ประวัติผู้เรียบเรียง

นางอรัทัย เลียงจินดาถาวร

เกิดวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2509 จังหวัดศรีสะเกษ

การศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

(การจัดการสำหรับนักบริหาร)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

รับราชการ

บรรณารักษ์ 8 ชำนาญการ งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิทยบริการ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โทรศัพท์ 045 - 288395 ต่อ 1666

โทรสาร 045 - 288397 ต่อ 107

E-mail orathai@lib.ubu.ac.th

นายโสรัจ นามอ่อน

เกิดวันที่ 5 พฤษภาคม 2474

อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

การศึกษา

อายุ 20 ปี อุปสมบท เรียนอักษรธรรมอีสาน ที่วัดจุฬามณี บ้านไหล่ทุ่ง อำเภอ
ตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

นักธรรมเอก วัดศรีบุญญานิมิตร อำเภอพนา

เปรียญธรรม 4 ประโยค วัดมงคล บ้านเหล่าเสือโก้ก

เปรียญธรรม 5 ประโยค วัดราชโอรส กรุงเทพฯ

ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงฆ์

ปริญญาโท หมดศาสนาปรัชญา (วรรณคดีพระเวท) ประเทศอินเดีย

รับราชการ

อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขต จังหวัดอุบลราชธานี

โทรศัพท์ 045 - 240413